

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF STATE REGULATION
OF LABOUR REMUNERATION IN UKRAINE

У статті розглянуто проблему державного регулювання оплати праці в Україні, розкриті положення Генеральної угоди 2016-2017 «Про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні», виявлено тенденції у сфері оплати праці. Проаналізовано динаміку заробітної плати за 2012-2016 рр. Визначені проблеми та шляхи вирішення проблеми регулювання заробітної плати в нашій державі. Встановлено, що одним із важливих факторів державного регулювання, що знецінює заробітну плату і фактором порушень трудового законодавства є заборгованість із виплати заробітної плати.

Ключові слова: оплата праці, мінімальна заробітна плата, купівельна спроможність, державне регулювання, заборгованість.

В статті рассмотрена проблема государственного регулирования оплаты труда в Украине, раскрыты положения Генерального соглашения 2016-2017 «О регулировании основных принципов и норм реализации социально-экономической политики и трудовых отношений в Украине», выявлены тенденции в сфере оплаты труда. Проанализирована динамика заработной платы за 2012-2016 гг. Определены проблемы и пути

решения проблемы регулирования заработной платы в нашем государстве. Установлено, что одним из важных факторов государственного регулирования, которое обесценивает заработную плату и фактором нарушений трудового законодательства является задолженность по выплатам заработной платы.

Ключевые слова: оплата труда, минимальная заработная плата, покупательная способность, государственное регулирование, задолженность.

The article deals with the problem of state regulation of remuneration in Ukraine, discloses the provisions of the General Agreement for 2016-2017 «On the Regulation of the Basic Principles and Norms of the Implementation of Socio-Economic Policy and Labour Relations in Ukraine», reveals trends in the field of remuneration. The dynamics of wages for 2012-2016 are analysed. Problems and ways of solving the problem of wage regulation in our state are determined. It is established that one of the important factors of state regulation that devalues wages and the factor of violations of labour legislation is arrears of wages.

Key words: labour remuneration, minimum wage, purchasing power, state regulation, indebtedness.

УДК 331.28

Жацько К.С.

д.е.н., професор кафедри підприємництва

та економіки підприємств

Університет митної справи та фінансів

Стасюк А.В.

студентка

Університет митної справи та фінансів

Сімон А.П.

студентка

Університет митної справи та фінансів

Постановка проблеми. На всіх етапах розвитку економіки заробітна плата була одним із головних чинників, що забезпечують ефективну систему матеріального стимулювання працівників та формують мотиваційний механізм трудової активності. Оплата праці є основним інструментом підвищення ефективності праці працівників, що і визначає актуальність даної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика регулювання організації плати праці та напрямів її вдосконалення є предметом науково-практичних досліджень Д.П. Богині, О.А. Грішнєвої, А.М. Колота, В.М. Новикова, Л.Г. Ткаченко. Питанням регулювання плати праці в Україні присвячені праці К.Г. Губіна, Н.Д. Лук'янченко, Л.В. Синяєвої.

Постановка завдання. Метою роботи є узагальнення проблем регулювання оплати праці, дослідження існуючої форми організації оплати праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Заробітна плата є утворюючим компонентом системи механізму функціонування ринку праці та одним з головних факторів, що регулює його розвиток у професійному, регіональному та галузевому аспектах. Рівень життя всіх працівників, а також їх родин, залежить в основному від рівня оплати праці та механізму її виплати. Адже заробітна плата є головною складовою доходів населення, основою життєдіяльності працівників, а

звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці. Але саме механізми формування та регулювання заробітної плати серед усіх чинників теорії праці розроблені найменше.

Контроль з боку держави у сфері державного регулювання оплати праці здійснюється за трьома напрямками: через законодавство, податкову політику, тарифні угоди. Згідно чинного законодавства, зокрема, закону України «Про оплату праці», держава має такі економічні важелі впливу на заробітну плату, як встановлення:

- розміру мінімальної заробітної плати;
- умов та розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності;
- умов та розмірів оплати праці працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету;
- ставки оподаткування доходів працівників [1].

Водночас важливою є податкова система державного регулювання заробітної плати, оскільки за її допомогою, з одного боку, здійснюються економічні й фіскальні дії держави, а з іншого – захищаються права платників податків. Колективно-договірне регулювання оплати праці в Україні здійснюється на базі Генеральних угод між Кабінетом Міністрів України і організаціями, що представляють інтереси працедавців і найнятих працівників. Згідно Генеральної угоди на 2016–2017 рр.

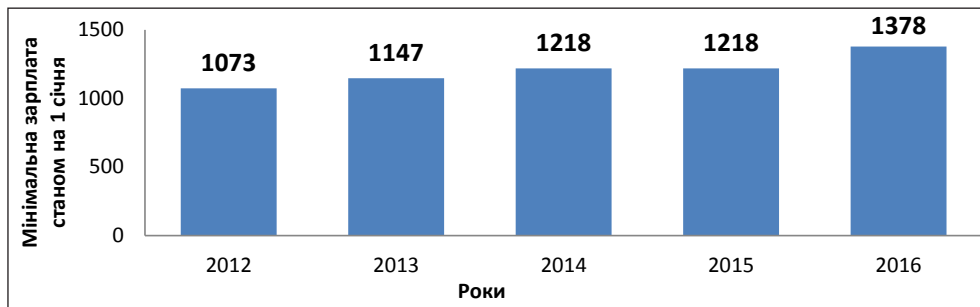

Рис. 1. Динаміка мінімальної номінальної заробітної плати у 2012–2016 роках, грн

[7], що носить назву «Угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні», можемо навести такі недоліки:

- невиконання та недотримання перерахованих питань щодо удосконалення реального вирішення оплати праці;
- внесення змін без розуміння їх змісту;
- у період з 2012 по 2016 рік не відбувалося регулювання оплати праці вищезгаданим документом;
- несвоєчасне прийняття Генеральної угоди.

Державне регулювання оплати праці ґрунтується на реальних фінансових можливостях країни й забезпеченні збалансованості інтересів усіх верств населення. Це твердження ніяк не стосується нашої країни, тому можемо сказати, що держава не ефективно застосовує свої важелі державного регулювання оплати праці.

Серед основних цілей державного регулювання оплати праці виділяються такі:

- забезпечення кожному працівникові життєво необхідного рівня споживання;
- збереження реального рівня заробітної плати;
- встановлення взаємозв'язку заробітної плати із продуктивністю праці;
- досягнення відповідності між різними рівнями заробітної плати різних категорій працівників і різних фахів відповідно до ринкових принципів ціноутворення [2].

Основними передумовами порушень законодавства з питань оплати праці є:

- 1) недосконалість законодавства з питань оплати праці і можливість його недотримання;
- 2) високий податковий тиск на заробітну плату;
- 3) значна частка вторинного ринку праці, де переважають низькооплачувані роботи, які не потребують значної підготовки;
- 4) необізнаність працівників, які хочуть отримувати зароблені гроші, при цьому не особливо замислюючись над майбутнім [2].

Державне регулювання оплати праці полягає передусім у визначенні і перегляді розміру мінімальної заробітної плати й умов, які впливають на її величину. Мінімальна заробітна плата встановлюється у розмірі, не нижчому за вартісну величину межі малозабезпеченості в розрахунку на працездатну особу.

Існує проблема відповідності формування МЗП положенням Закону України «Про оплату праці». Ст. 9–10 Закону передбачають, що її розмір визначається з урахуванням: потреб працівників та їх сімей, прожиткового мінімуму, загального рівня середньої заробітної плати, продуктивності праці, рівня зайнятості, пропозицій соціальних партнерів. Однак, реальна ситуація відрізняється від законодавчого регламенту. Потреби сімей працівників під час формування МЗП не враховуються; прожитковий мінімум є заниженим; офіційна статистика продуктивності праці в Україні не ведеться; реальний рівень зайнятості визначити складно через наявність прихованого безробіття та тіньової зайнятості.

При державному регулюванні мінімальна заробітна плата та індекс споживчих цін значно впливає на оплату праці, тому проаналізуємо період з 2012 по 2016 роки. Мінімальна заробітна плата в Україні, досліджуючи за період 2012–2016 рр., демонструвала поступове збільшення (рис. 1). Станом на 01.01.2017 р. цей показник становив 3200 грн [4].

Найбільш оплачуваними видами економічної діяльності в Україні станом на 01.01.2017 р. були галузі авіаційного транспорту (24688 грн), фінансової та страхової діяльності (10227 грн), інформації та телекомунікації (9530 грн), професійної, наукової, технічної діяльності (8060 грн).

На наш погляд, в Україні існують проблеми відповідності державної соціальної політики в питаннях оплати праці можливостям економіки та бюджетним видаткам (табл. 1). Дані таблиці 1 свідчать про те, що впродовж 2012–2016 рр. відбувалося повільне зниження реальної заробітної плати. Починаючи з 2014 року, динаміка реальної заробітної плати була нижчою, ніж динаміка індексу споживчих цін. Ці тенденції дають підставу стверджувати, що з 2014 року зі збільшенням номінальної заробітної плати зростає і купівельна спроможність працюючих громадян, про що свідчить порівняння з індексом споживчих цін у 2016 р.

Ще одним важелем державного регулювання оплати праці з метою відновлення основних функцій оплати є реалізація ефективної політики заробітної плати (продуктивна дія податкового законодавства щодо оплати праці).

Таблиця 1
**Динаміка заробітної плати та індексів
 споживчих цін в Україні [3, 4]**

Показник	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Індекс реальної заробітної плати, %	111,0	106,8	86,5	90,1	106,5
Індекс номінальної заробітної плати, %	114,8	107,9	106,0	120,5	123,6
Індекс споживчих цін, %	99,8	100,5	124,9	143,3	138,7
Індекс ВВП (у порівняних цінах), %	107,8	100,0	93,4	90,2	112,4

Так як рівень оплати праці є найголовнішим показником якості трудового життя в державі.

Необхідно також відзначити, що окрім значного розшарування рівня

заробітних плат у розрізі регіонів, проблематичним залишається також питання виплати зарплати та наявність значного рівня заборгованості із заробітної плати (рис. 2).

Статистичні дані свідчать про наявність негативної тенденції неповної виплати зарплати в багатьох регіонах України. Найбільший рівень заборгованості станом на 1 вересня 2017 року мали такі області, як: Донецька, Луганська та Харківська. Найменшим рівнем заборгованості характеризуються майже всі області Західної України, а також Херсонська, Чернігівська, Черкаська області.

Причинами загострення проблеми державного регулювання оплати праці є:

- відсутність дієвого контролю з боку держави за політикою оплати праці;
- недосконалість науково-методичного забезпечення процесу регулювання оплати праці;
- невиконання чинного законодавства.

Система державного регулювання оплати праці повинна передбачати раціональне податкове регулювання заробітної плати найманих працівників і прибутків підприємств тим, щоб забез-

печувати та підвищувати купівельну спроможність трудових доходів населення. Це можливо забезпечити, зокрема, за допомогою захисту зарплати від інфляції через механізм індексації. Функціонування ефективної системи оплати праці, можливе при реалізації таких заходів з боку уряду [5]:

- удосконалення законодавства щодо порядку та критеріїв визначення мінімальної заробітної плати та мінімальної погодинної заробітної плати, як державного соціального стандарту;
- забезпечення захисту прав працівників на своєчасне та в повному розмірі отримання заробітної плати, а також погашення заборгованості;
- істотне зменшення питомої ваги населення, яке перебуває за межею бідності та зміцненню позицій середнього класу;
- залучення необхідних інвестицій у виробництво і людський капітал;
- усунення диспропорцій у міжпосадових та міжгалузевих співвідношеннях оплати праці працівників бюджетної сфери, значному підвищенні її розмірів;
- врегулюванню податкової системи щодо зменшення навантаження на фонд оплати праці.

Держава може визначити оптимальні шляхи вирішення проблем оплати праці такі, як:

- удосконалення тарифної системи та нормування праці;
- активна участь держави у регулювання оплати праці;
- посилення мотивації працівників підприємств до праці;
- зміна орієнтації підприємців і менеджерів у сфері стимулювання праці з кількісних на якісні показники діяльності тощо [6].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у сучасній економічній ситуації необхідно провести аналітичну оцінку продуктивності праці та її оплати у системі мотивації працівників й дослідження їх впливу на соціально-економічні процеси, переглянути посилення контролюючих функцій держави за процесом формування та розподілу витрат від національного до локального

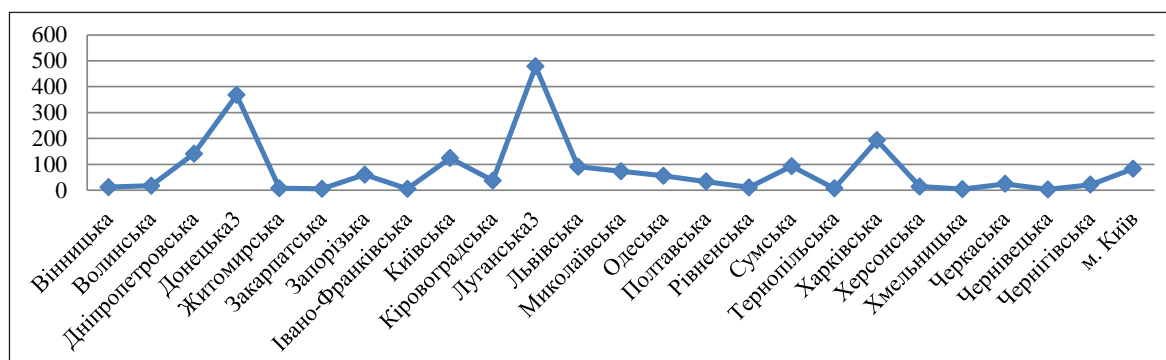

Рис. 2. Розподіл заборгованості виплати заробітної плати за 2016 рік за областями

(Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції)

рівнів економіки, що передбачає розробку методології та основ обґрунтованого збільшення витрат на оплату праці в Україні.

Заробітна плата як показник, залежний безпосередньо від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції є індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників. Від її стану та форм реалізації залежать також можливості розвитку економіки взагалі. Розглянуті шляхи вдосконалення механізму державного регулювання системи оплати праці України є економічно доцільними та можуть бути поступово впроваджені, що сприятиме загальному підвищенню рівня економічного розвитку нашої країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Тибінка Г.І. Організаційно-економічний механізм регулювання оплати праці в господарській системі України. – 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/03/dis_Tybinka.pdf
2. Добрава Н.В. Проблеми легалізації заробітної плати в Україні / Наталя Василівна Добрава // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2016. – Вип. 1. – № 60. – С. 213–221.
3. Державна служба статистики України. Індекси споживчих цін у 1992–2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Фінансовий портал МінФін. Індекс реальної заробітної плати [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>
5. Савка Т.М. Проблеми оплати праці в Україні та шляхи їх вирішення // Т.М. Савка. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2012/Economics/10_99164.doc.htm
6. Маринченко І.В. Проблеми заробітної плати в Україні та шляхи їх вирішення // І.В. Маринченко. – Міжнародний науковий журнал // № 9, 2015. – С. 159–163.
7. Генеральна Угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fpon.org.ua%2Fengine%2Fdownload.php%3Fid%3D1581%26viewonline%3D1>

REFERENCES:

1. Tybinka H.I. Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rehulivannia oplaty pratsi v hospodarskii systemi Ukrainy. – 2014. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/03/dis_Tybinka.pdf (in Ukrainian).
2. Dobrova N.V. Problemy lehalizatsii zarobitnoi platy v Ukraini / Natalia Vasylivna Dobrova // Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen: zb. nauk. prats. – Odesa: Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. – 2016. – Vyp. 1. – № 60. – S. 213–221 (in Ukrainian).
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Indeksy spozhyvchykh tsin u 1992–2016 rr. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).
4. Finansovyi portal MinFin. Indeks realnoi zarobitnoi platy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://minfin.com.ua> (in Ukrainian).
5. Savka T.M. Problemy oplaty pratsi v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia // T.M. Savka. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2012/Economics/10_99164.doc.htm (in Ukrainian).
6. Marynchenko I.V. Problemy zarobitnoi platy v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia // I.V. Marynchenko. – Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal // № 9, 2015. – С. 159–163 (in Ukrainian).
7. Heneralna Uhoda pro rehulivannia osnovnykh pryntsyviv i norm realizatsii sotsialno-ekonomichnoi polityky i trudovykh vidnosyn v Ukraini [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fpon.org.ua%2Fengine%2Fdownload.php%3Fid%3D1581%26viewonline%3D1> (in Ukrainian).

Zhadko K.S.Doctor of Economic Sciences,
Professor at Department of Business and Economics
University of Customs and Finance**Stasyuk A.V.**Student,
University of Customs and Finance**Simon A.P.**Student,
University of Customs and Finance

PROBLEMS OF STATE REGULATION OF LABOUR REMUNERATION IN UKRAINE

Wage is forming a component of the system mechanism of functioning of the labour market and one of the main factors that regulate development in professional, regional, and sectoral aspects. Important is the tax system of the state regulation of wages because it enables, on the one hand, economic and fiscal actions of the state and, on the other, protects the rights of taxpayers. Collectively-contractual regulation of labour remuneration in Ukraine is exercised on the basis of general agreements between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the organizations representing the interests of employers and employees. According to the General Agreement for 2016–2017, which is entitled «Agreement on Regulation of Basic Principles and Norms for the Implementation of Socio-Economic Policy and Labour Relations in Ukraine», can result in the following disadvantages:

- non-compliance and failure to comply with the above-listed issues regarding the improvement of real solutions of the remuneration;
- making changes without understanding their content;
- in the period from 2012 to 2016, there has been no regulation of wages by the abovementioned document;
- late adoption of the General Agreement.

There is a problem of conformity of the formation of the minimum wage provisions of the Law of Ukraine «On Remuneration of Labour». The law provides that the amount will be determined taking into account the needs of workers and their families, a living wage, general wage levels, labour productivity, employment, proposals of the social partners. However, the real situation differs from legislative regulation. The needs of families of employees during the formation of the minimum wage are not taken into account; subsistence minimum is too low; the official statistics of labour productivity in Ukraine is not conducted; the actual level of employment is difficult to determine due to the presence of hidden unemployment and shadow employment. Statistics indicate negative trends, partial payment of wages in many regions of Ukraine.